

AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE İLİŞKİLERİ BAĞLAMINDA SİNEMA ESERLERİNDE TOPLU HAK YÖNETİMİ

Tutku Mavi Erkiç

Fikri mülkiyet hakları, bir temel hak ve hürriyet olarak İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde de düzenlendiği üzere eser sahiplerinin eserin doğumundan itibaren sahip olduğu bir haktır. Fikri mülkiyet kavramı, kişinin kendi fikir ürünü üzerinde uluslararası sözleşme ve antlaşmalar ve ulusal fikir hakları ile düzenlenmiş olan haklara sahipliğini ifade etmektedir. Bir konuda hak tanınabilmesi için öncelikle maddi bir durum ortaya çıkması gerekmektedir.

İnsanlık tarihinin sinema ile tanışması ancak 19. yüzyılın sonunda mümkün olmuş; sinema eserlerinin ortaya çıkmalarından sonra hukuk nezdinde kabul görmeleri ve diğer fikir eserleri gibi koruma kapsamına alınmaları da yine uzunca bir zaman almıştır. Teknolojinin gelişmesiyle sanatsal ürünlerin de yaygınlaşması artmıştır ve eserlerin korunması için birtakım kanunlara ihtiyaç duyulmuştur. Devletler kendi içinde ulusal uygulamalar yapsalar da uluslararası düzenlemelere de ihtiyaç duyulmuştur. İlk uluslararası uygulama Fransa'da kabul edilmiştir. 28 Mart 1852 tarihinde Fransa'da kabul edilen bir kararname ile Fransa dışında, hatta fikir eserlerini hiç korumayan bir devlette meydana getirilen her eserin Fransa'da, Fransız eserlerine sağlanan kanuni korumadan faydalanabileceği kabul edilmiştir. Bu girişim doğrudan doğruya pratik bir netice vermemiş olsa da diğer devletlerin ilgisini fikri hakların uluslararası himayesine çekmeyi başardığı için tarihsel misyonunu yerine getirdiğini düşünebiliriz.

Avrupa'da ilk meslek birliği olan **SACEM** 1850 yılında Fransa'da kurulmuştur. Mesleki anlamda ilk örgütlenmeye sebep olan olay besteci **Ernest Bourget**'in eserlerinin Paris'te bulunan bir kafede izinsiz olarak icra edilmesi olmuştur. **Bourget**'in kafe işletmecisine karşı tazminat davası açması olayı üzerine kurulan ilk meslek birliği çatısı altında toplanan eser sahipleri fikri mülkiyet hakkı

ihlallerine karşı örgütlenmeye başlamıştır. Fikri mülkiyet korumasına ve telif haklarına Fransız katkısı, sinema sektörü bakımından da büyüktür. Fransız Devrimi'nden sonra fikir ve sanat eserleri üzerindeki hakların korunması yasayla sağlanmıştır. Günümüzde Fransa, telif yasaları ile AB ülkeleri içinde ulusal sinemasını en iyi koruyan ülke olarak gözükmektedir. Bunun sonucunda Hollywood sineması karşısında Avrupa sinema politikalarının oluşmasında Fransa en büyük rolü oynar. Fransa 1940 ve 1941 yasaları ile ulusal sinemaya devlet desteği verilmesini kararlaştırmış ve ardından Fransız sinemasını destekleme ve organize etme görevini 1946 yılında kurulan CNC (Centre National Cinematografie) adlı kuruma vermiştir. Bu tarz bir yapılanmanın Fransızlarca başlatılmasına şaşırılmamak gerek, çünkü Fransa sinemaya endüstriyel altyapı konusunda en büyük yatırımı yapan Avrupa ülkesidir. 1946 yılında yola çıkan organizasyonlardan biri de Cannes Film Festivali'dir. Önemli bir festival ve sinema kültürüne sahip olan Fransa, sinema eğitimini önemseyen ve iyi bir sinema izleyicisi olan vatandaşlar yetiştirmeye yönelik politikalar izler. 1967 yılında Fransız sinemasını destekleme fonuna aktarılmak üzere sinema biletlerinden vergi alınmasına karar verilmiştir ve sonrasında bu yasa televizyon kanallarını da kapsamıştır. CNC'nin gelirinin bir kısmını sinema biletlerinden kesilen vergi, büyük çoğunluğunu ise televizyon kanallarından, dağıtıcılardan ve internet sağlayıcılarından alınan vergi oluşturur. Böylece CNC filmlerin yapım ve dağıtımına, sinema salonu işletmelerine, festivallere ve sinema okullarına destek olur. Fransa'nın sinema için attığı bir başka adım ise 1984'te hem ulusal sinemasını ve Avrupa sinemasını korumak hem de ortak yapımları geliştirmek ve dağıtım ağını genişletmek adına **Fonds Sud Cinema** yani Güney Sinema Fonu'nu kurmak olmuştur.

Türk sinema sektöründeki yasal düzenlemeler ile Fransa CNC modelini karşılaştıracak olursak; çok kanallı olan Fransa modeli karşısında Türkiye'de tek bir destek politikasından söz etmek mümkündür. CNC modeli örnek alınarak oluşturulacak ulusal bir sinema kurumunun Türkiye sinema sektörünün çoğunluğu acil çözüm bekleyen sorunları bakımından gerekliliği uzun zamandır savunulmaktadır. Ülkemizde 1986'da yürürlüğe giren 'Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanunu' videokasetler için korsana son vermeyi amaçlamıştır. Sinema meslek birliklerinin ve sendikaların çabaları sonucunda 2004 yılında 5224 sayılı 'Sinema Filmlerinin Desteklenmesi Hakkında Kanun' yürürlüğe girmiştir. T.C.

Kültür ve Turizm Bakanlığı film çalışmalarına proje, yapım ve yapım sonrası olmak üzere farklı aşamalarda destek sağlamaktadır. Desteklenen yapımların kurulca belirlenmiş festivallerden ödül alması halinde geri ödeme yapmaktan muaf tutulması söz konusudur. Türkiye sinema sektöründe **Eurimages** ve diğer uluslararası destekler sınırlı kaldığından, yönetmen ve yapımcılar için T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı destekleri tek yol olarak görülmektedir. **Eurimages** gibi uluslararası fonlarla karşılaştırıldığında daha fazla ve hızlı sonuçlanan T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı desteklerinin Türk sinemasının gelişmesine ve uluslararasılaşmasına katkısı büyüktür. Bunun yanı sıra tek destek kanalı olması ve projelerin devlete bağlı olan kurum tarafından değerlendirilmesi, kriterlerin belirsizliği ve geri ödeme koşulları sektör çalışanları tarafından eleştirilmektedir. 5224 sayılı Kanun'un yürürlükte olması bir ulusal sinema kurumu kurulmasının önünde engel teşkil eder görünmektedir. Kanun belirlenen sinema desteklerinin Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı kurullarca belirlenmesini düzenler. Türkiye'deki sinemacıların sinemanın gelişimi açısından, devlete bağlı olan ve kendisine ait kaynaklarla tasarruf eden bir kurumun varlığına ihtiyacı vardır. Bu sebeplerle Avrupa'da sinema kurumu bulunmayan tek ülke olan Türkiye'de CNC benzeri bağımsız bir ulusal sinema kurumunun varlığı sektörün en büyük talepleri arasındadır.

Sinemanın kültürle olan ilişkisi bakımından, sinema kültürden doğrudan etkilenirken aynı zamanda kültürün oluşmasında sinema akımlarının ve eğilimlerinin büyük rolü olduğunu görürüz. Bu bağlamda sinema sektörünün ülkeler için kültürel ve ekonomik bakımdan önemi büyüktür. Dolayısıyla Avrupa Birliği altında yerel kültürün ve ulusal sinemanın korunması için çeşitli yasal önlemler alınmaktadır. Sinemada ilk sanatsal gelişmeler Avrupa ülkelerinde başlamış ve "auteur sineması" ortaya çıkmıştır ancak siyasi politikaların etkisiyle ticari alandaki üstünlük özellikle 2. Dünya Savaşı sonrası ve sonrasında ticari sinemayla özdeşleşen Hollywood'a geçmiştir. Avrupa sinemasının "sanat sineması" olarak da adlandırıldığı 20. yüzyılın ikinci yarısında Hollywood egemenliğine karşı ulusüstü bir kimlik anlayışı benimsenerek farklı kültürlerin korunması amaçlanır, ancak birliğin sağlanması kolay değildir.¹ Sinema tarihine baktığımızda "sanat sineması" olarak anılan Avrupa sineması ve Hollywood sineması arasında daimi bir rekabet söz konusu olmuştur. Sinema sektöründeki bu rekabetin ekonomik etkileri

---

¹ Thomas Elsaesser, "Avrupa Sanat Sineması", 25. Kare, 1995, s. 3-10.

AB rekabet yasası kuralları uygulanması gerekliliğini doğurmuştur. AB rekabet yasaları sinema sektöründe devlet desteği, anti tekel yasaları ve birleşmenin kontrol altına alınması alanlarını düzenler.² Ancak AB bu rekabet yasasıyla kendi çıkarlarına uyan ekonomik faaliyetleri düzenlemiştir, dolayısıyla kültürel birlikten ziyade ekonomik iş birliği hedeflenmiştir.

Sinema endüstrisinin küreselleşmesi ve giderek Hollywood kontrolünde tekelleşmesinin ardından pek çok ülke kendi ulusal sinemasını koruma amacıyla çeşitli kültür politikalarını yürürlüğe koymak durumunda kalmıştır. Sadece ulus devletler olarak değil, çeşitli örgütlerin de Hollywood sinemasının egemenliğine karşı alternatif stratejiler geliştirildiği görülür. Avrupa Birliği'nin **Creative Europe MEDIA** programı ve Avrupa Konseyi'nin **Eurimages** fonu, üye ülkelerin kendi aralarında ortak film yapımı ve dağıtımını gerçekleştirmeleri amacıyla kurulan destek fonları olarak faaliyetlerine devam etmektedir.³ Avrupa Konseyi'ne kısmi anlaşmayla bağlı bulunan Yaratıcı Sinematografik ve Görsel-İşitsel Eserlerin Ortak Yapımı ve Dağıtımını Avrupa Destek Fonu (**Eurimages**) 1988 yılında kurulmuştur. **Eurimages** Avrupa sinemasının ürünlerinin ortak yapımını, dağıtımını ve gösterimini desteklemek, sinema profesyonelleri arasında işbirliğini teşvik etmek üzere Avrupa Konseyi tarafından oluşturulmuştur. **Eurimages** 1992 yılında Strasburg'da imzalanan **European Convention on Cinematographic Co-Production** yani Sinematografik Ortak Yapım Avrupa Sözleşmesi'ni esas alan bir fondur. Fon, Avrupa sanat sinemasını, Hollywood sinema endüstrisi aracılığıyla taşınan kültür yayılcılığına karşı korumayı hedeflemektedir. **Eurimages** kültürel amacını 'ortak kökenleri tek bir kültürün kanıtı olan Avrupa toplumunun farklı yüzlerini yansıtan çalışmalar' yapmak olarak nitelendirir. Fonun ekonomik amacı ise sinema sektörüne finansal yatırımlar yaparak güçlü bir endüstriye sahip olmasını sağlamaktır. **Eurimages** film endüstrisine filmlerin ortak yapımların desteklenmesi ve filmlerin dağıtımını konusunda ve sinema salonlarına destek ve dijital yapım yardımı alanlarında destek vermektedir. **Eurimages**'ın bir Avrupa Sineması oluşumu açısından katkısı dikkate değerdir: Fon Avrupalı sinemacılar arasındaki kültürel iş birliğini sağlamak, teknik bilgi ve donanımın ortak kullanımını

---

² Herold, Anna: "Avrupa Film Politikaları ve Rekabet Yasası: Düşmanlık mı, Birlikte Yaşam mı?" Avrupa Birliği ve Türkiye'de İletişim Politikaları Pazarın Düzenlenmesi Erişim ve Çeşitlilik, Der. Mine Gencil Bek, Deirdre Kevin, Ankara Üniversitesi Basım Evi, Ankara, 2005: 292-294

³ Nejat Ulusay, "Avrupa Merkezli Görsel-İşitsel Kuruluşlar ve Türk Sineması", Avrupa Birliği ve Türkiye'de İletişim Politikaları, der. Mine Gencil Bek, Ankara: Ümit Yayıncılık, 2001, s. 59-94.

yoluyla daha kaliteli film üretimini gerçekleştirmek amacıyla ortak yapımlara destek vermektedir. Bu nedenle uzun metrajlı filmler, fona ve üye devletlerden üç ortak yapımcıya sahip olmalı ve Avrupalı bir yönetmen tarafından çekilmelidir. Belgesel filmlerde ise en az iki bağımsız yapımcısının olması şartı aranır.⁴ Eurimages Avrupa filmlerinin seyircisini arttırmak ve Avrupa film pazarını genişletme adına sinema salonları için destek konusunda **Europa Cinemas** ile ortak çalışmaktadır. Bu girişimden yararlanmayı hedefleyen, filmleri kendi dillerinde altyazılı olarak göstermek isteyen, başkent ve üniversite şehirleri gibi yerlerde faaliyet göstermek konusunda gerekli koşulları sağlayan sinema salonları Europa Cinemas ağıyla birbirine bağlıdır.

Eurimages ve **MEDIA** gibi fonlar, Avrupa üst kimliğini koruyarak kültürel çeşitlilikleri sanat sineması formunda uluslararası ortak yapımlarla gerçekleştirilmesinin yolunu açar. **Eurimages** ve **MEDIA** Programı ilişkisine değinecek olursak, **Eurimages** fonu Avrupa Topluluğu bünyesindeki **MEDIA** programının bir parçası değildir; daha çok **MEDIA** programı projelerine girememiş filmler üzerinde çalışır. **MEDIA** Programı, Avrupa'nın görsel ve işitsel endüstrisi için oluşturulan Avrupa Birliği destekli bir programdır. **MEDIA** desteği eğitim ve geliştirmeden dağıtım ve tanıtıma kadar uzanmaktadır. Pek çok eğitici programın, festivalin ve ilerleme projesinin yanı sıra pek çok filmin dağıtımını destekleyerek ulaşılabilirliği sağlamıştır. Avrupa Birliği'nin gerek genel film politikaları gerekse **Eurimages** ve **MEDIA** programı gibi oluşturduğu kurum ve fonlar da bu çabayı destekler nitelikteki oluşumlardır. Program Cannes Film Piyasası ve Avrupa Film Piyasası gibi uluslararası ticaret fuarlarına ve film festivallerine ulaşımı kolaylaştırmayı amaçlar. Bu amaç doğrultusunda Avrupa film ve programlarının tanıtımına ve satışına büyük katkı sağlar.⁵ Sinema salonlarına destek vererek Avrupa yapımı filmler gösteren sinema salonları zinciri oluşturmak **MEDIA** programı kapsamındadır.⁶ **Eurimages** ve **MEDIA** programı ile iş birliği yaparak, Berlin ve Cannes gibi uluslararası film festivallerinde Avrupa film marketleri açmaktadır. **Eurimages**'in dağıtım desteği Avrupa Birliği **MEDIA** programı içinde yer almayan ve **EFDO** (Avrupa Film Dağıtım Ofisi) gibi projelerden faydalanmayan

---

⁴ Yoca, B 'Avrupa Sineması ve Eurimages', Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 1995

⁵ <https://www.europa-cinemas.org/> sayfasında destekçiler içinde Eurimages

⁶ Antrakt Sinema Dergisi, 1995: 12

üye ülkeleri kapsamaktadır. Dağıtım desteğinden yararlanan ülkeler Arnavutluk, Sırbistan, Bosna-Hersek, Makedonya ve Türkiye'dir. Bu ülkelerin dağıtımcıları **Eurimages**'e üye olan herhangi bir ülkenin filmlerinin dağıtımını için başvurabilir.

Eurimages desteğinin Türk sinemasına katkısı, 90'lı yıllarda yaşanan ekonomik krizi aşmaya yardımcı olmuştur. Bununla birlikte ortak yapım olan bu projelerin ulusal sinemamızı yeterince yansıtmaması zaman zaman tartışma konusu olmuştur. **Eurimages**'in belirli aralıklarla gerçekleştirilen toplantılarına Sinema Genel Müdürlüğü katılmaktadır. **Eurimages**'a Türkiye'nin 1990 tarihinde üye olması, sinema endüstrinin film yapım aşamasında yaşadığı önemli gelişmelerden biridir. ABD şirketlerinin dağıtım ve gösterim sahasındaki hâkimiyeti nedeniyle Türk sinemasının tehlikeli bir daralma yaşadığı bir zamanda, **Eurimages** fonu Türk sinemasına yeni bir yön vermiştir. Türk sineması 1990 sonrasında sinemasal bir uyanış sağlasa da film sayısı ve seyirci açısından bu gelişme fikri olarak geride kalmıştır. Ekonomik zorluklar sinemacıların ya popüler kültüre yönelmelerine ya da **Eurimages** fonu gibi ek yardım kaynaklarına yönelmeleri sonucunu doğurmuştur. Türkiye **Eurimages**'a henüz üye olmadan İngiltere ve İsviçre ile ortak yapım olan *Umuda Yolculuk* (Reise der Hoffnung, **Xavier Koller**, 1990) filmi için fondan destek almıştır. Üyelikten sonra destek alan ilk film ise, **Canan Gereede**'nin yönettiği 1990 yapımı *Robert's Movie*'dir. **Eurimages** fonuyla en fazla desteklenen yönetmenler **Derviş Zaim** ve **Zeki Demirkubuz** olarak öne çıkmaktadır. Onları **Erden Kıral**, **Nuri Bilge Ceylan**, **Reha Erdem**, **Semih Kaplanoğlu**, **Tayfun Pirselimoglu** ve **Yüksel Aksu** takip etmektedir. **Atıf Yılmaz**, **Ömer Kavur**, **Ali Özgentürk**, **Yeşim Ustaoglu** gibi birçok yönetmen de fondan destek almıştır. **Eurimages**'in doğrudan yapımına katkı sağladığı film sayısı Türk sinemasının endüstriyel gelişimi açısından ihtiyacı karşılamakta yetersiz kalmaktadır. Örneğin 2007 senesinde yalnızca dört uzun metraj film (**Yeşim Ustaoglu** / *Pandora'nın Kutusu*, **Nuri Bilge Ceylan** / *Üç Maymun*, **Reha Erdem** / *Hayat Var*, **Ali Özgentürk** / *Adalet*) destek görmüştür. **Eurimages** ortak yapımlara katkısı dışında, *Kader* (**Zeki Demirkubuz**, 2006), *Takva* (**Özer Kızıltan**, 2006) ve *Organize İşler* (**Yılmaz Erdoğan**, 2005) gibi Türk filmlerinin yurt dışı dağıtımlarına da destek olmuştur.

Sinema Sektöründe Örgütlenme Karmaşası ve Toplu Hak Yönetimi

Sinemacılar birçok örgütlenme modeli aracılığıyla bir araya gelmektedir. Sinema sektöründeki başlıca örgütlenme araçları dernek, vakıf, sendika ve meslek birlikleridir. Avrupa ve Amerika gibi ülkelerde sendikalar önem taşıırken Türkiye sinemasında sivil toplum kuruluşu niteliğindeki dernek ve vakıflar öne çıkmaktadır. Sinema sektöründeki bazı önemli vakıflardan olan **TÜRSAK**, **TÜRVAK**, **İKSV**, **DKİAV**, **TÜRSAV**, **FİLSAN** gibi vakıflar genel anlamda sinemanın temel hukuki sorunlarından ziyade sektöre yönelik film festivali, sektörel organizasyon ve eğitim gibi etkinlikler düzenlemektedir. Sinema sektöründeki bazı derneklerden olan **SİYAD**, **FİLMYÖN**, **SENDER**, **SODER**, **FİYAP**, **SİSİD**, **ÇASOD** gibi dernekler bazen sendika işlevi üstlenirken daha çok meslek siyaseti üretmek üzerine çalışmalar yaparlar. Sinema sektöründeki bazı sendikalardan olan Sinema Emekçileri Sendikası (**Sine-Sen**), Oyuncular Sendikası, Bağımsız Sahne gibi sendikalar sektör çalışanlarının ve işverenlerin ortak çıkarlarını korumak amacıyla İş Kanunu ve Sendikalar Kanunu'na bağlı olarak kurulmuşlardır. Sinema sektöründe faaliyet gösteren sekiz meslek birliği bir araya gelerek konfederasyon gibi hareket eden Sinema Meslek Birlikleri Güç Birliği adında bir birlik kurmuşlardır.

Türkiye'de sinema alanındaki meslek birlikleri şu şekildedir: **BSB** (BSB Sinema Eseri Sahipleri Meslek Birliği), **ASİTEM** (Anadolu Sinema ve Televizyon Eseri Sahipleri Birliği), **SESAM** (Türkiye Sinema Eseri Sahipleri Meslek Birliği), **SETEM** (Sinema ve Televizyon Eseri Sahipleri Meslek Birliği), **SİNEBİR** (Sinema Eseri Sahipleri Meslek Birliği), **BİROY** (Sinema Oyuncuları Meslek Birliği), **TESİYAP** (Televizyon ve Sinema Filmi Yapımcıları Meslek Birliği), **FİYAB** (Film Yapımcıları Meslek Birliği) ve **SE-YAP** (Sinema Eseri Yapımcıları Meslek Birliği).

Bu birliklerden **BSB**, **SETEM**, **SİNEBİR** eser sahiplerinin oluşturdukları meslek birlikleri iken geri kalanlar bağlantılı hak sahiplerinin oluşturdukları meslek birlikleridir. **SESAM** ise 1995 yılından önceki filmlerin eser sahibi yapımcılar kabul edildiği için karma bir yapı sergilemektedir. **FSEK** filmlerin ilk tespitini gerçekleştiren yapımcıya eserin doğrudan ya da dolaylı çoğaltılması ve kamuya iletilmesi konularında bağlantılı hak tanımıştır. **TESİYAP**, **FİYAB** ve **SEYAP** bu haklar doğrultusunda kurulan meslek birlikleridir.

Çok taraflı fikri mülkiyet anlaşmalarının neredeyse tamamı, **WIPO** (World Intellectual Property Organization / Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü) tarafından

yürütülmektedir. Eser Sahibinin Hakları ve Bağlantılı Haklar alanında **WIPO** tarafından atılan en önemli adımlar, 1996 tarihli **WIPO Eser Sahibinin Hakları Sözleşmesi (WCT-WIPO Copyright Treaty)** ile aynı tarihli **WIPO İcralar ve Fonogramlar Sözleşmesi'dir (WPPT-WIPO Performances and Phonograms Treaty)**. Bu sözleşmeler sinema eserlerinin dijital olarak çoğaltılmaları hakkında önemli yenilikler getirmiş ve sinema eserlerini taraf tüm ülkelerde koruma altına almıştır. Özellikle **WCT**'de Bern Sözleşmesi'nin teknoloji karşısında düştüğü yetersiz durum bertaraf edilmeye çalışılmış, ayrıca sinema eseri sahiplerinin eserin kiralanması konusunda münhasıran hak sahibi olacağı hüküm altına alınmıştır. Türkiye her iki sözleşmeye de 2007 yılından bu yana taraftır. Bu sözleşmelerin imzasını takiben hem ABD'de (Digital Millennium Copyright Act) hem de Avrupa Birliği'nde (2001 / 29 / EC Direktif) sözleşmeler doğrultusunda yeni düzenlemeler yapılmıştır. Bu gelişmeler Türkiye'de fikri mülkiyet konusundaki düzenlemeleri, dolayısıyla yaratıcı işgücünün mesleki örgütlenmelerini etkilemiştir.

Türkiye'de uluslararası bağlantısı bulunan sinemayla ilgili meslek örgütlerini, ulusüstü bağlantılarını ve bu bağlantının kurulduğu yılları şu şekilde açıklamak mümkündür; **SE-YAP**'ın 2007 yılında üye olduğu **AGICOA** (Association of International Collective Management of Audiovisual Works) 1990 yılında kurulmuş olan, bağımsız yapımcıların ürünlerinin tekrar iletiminden doğan telifleri belirleyen ve dağıtan, kar amacı gütmeyen ulusüstü bir oluşumdur. **AGICOA** 17 ülkeden üyeye sahiptir. **SE-YAP** aynı zamanda 2013 yılından beri **FIAPF** üyesidir. **FİYAB** ise 2009 yılından bu yana **FIAPF** üyesidir. 2016 yılından beri **FIAPF** üyesi olan bir diğer meslek birliği olan **TESİYAP**'ın aynı zamanda bir fikri mülkiyet hakları yönetim kuruluşu olan **EGEDA** ile iş birliği sözleşmesi bulunmaktadır. **SENDER**'in üye olduğu **FSE** (Federation Scenaristes Europe / Avrupa Senaristler Federasyonu) Belçika kanunları ile yönetilen ve kar amacı gütmeyen uluslararası bir birliktir. 22 ülkeden 28 üyesi bulunan **FSE**, temel faaliyet alanını telif hakları üzerinde yoğunlaştırmıştır. **FİLMYÖN**'ün üye olduğu **FERA** (The Federation of European Screen Directors) uluslararası alanda sinema ve televizyon yönetmenlerini temsil eden bir federasyondur. 28 Avrupa ülkesinden 32 üye kuruluşa sahip olan **FERA**, temel olarak Avrupa merkezli eserlerin tanıtımı ve üye ülkeler arasında ortak yapım faaliyetlerine odaklanmıştır. **SETEM** 2008 yılından beri **CISAC** üyesidir. **BSB**, **SETEM**, **SENARİSTBİR** ve **SİNEBİR**'in uzun süredir yürüttüğü ortak çalışmalar sonucunda Sinema Eseri Sahipleri Federasyonu

(SEF) kurulmuştur. Yönetmenler ve senaryo yazarlarından oluşan dört meslek birliğinin bir araya gelerek kurduğu SEF, 2014 senesinde eser sahiplerinin dünyadaki çatı örgütü konumundaki CISAC üyesi olmuştur. CISAC (Uluslararası Yazarlar ve Besteciler Dernekleri Konfederasyonu), dünya çapındaki eser sahiplerinin telif haklarının yasal olarak korunmasını amaçlayan, kâr amacı gütmeyen, merkezi Paris'te bulunan uluslararası bir sivil toplum kuruluşudur.

Ülkemizden SE-YAP ve FİYAB'ın üye olduğu FIAPF ise sadece film ve televizyon yapımcılarına yönelik bir kuruluştur. FIAPF (International Federation of Film Producers Associations / Uluslararası Film Yapımcıları Birliği Federasyonu) 27 farklı ülkeden 34 yapımcı meslek örgütünün bir araya gelerek oluşturduğu kar amacı gütmeyen bir federasyon olup, küresel film ve televizyon yapım endüstrileri kapsamında yapımcıların ortak ekonomik ve yasal çıkarlarını temsil etmektedir. Fikri mülkiyet haklarıyla ilgili düzenlemelerde yapımcıların çıkarlarını gözeterek etkili olmaya çalışmakta ve telif haklarıyla ilgili ödemeleri AGICOA vasıtasıyla almaktadır. Yapımcı haklarını savunan bir kuruluş olarak FIAPF, telif hakları ve diğer fikri mülkiyet hakları mevzuatı, dijital teknolojilerin yaygınlaşması ve görsel işitsel değer zincirine etkileri, teknolojik standardizasyon uygulaması, medya düzenlemeleri, kamu ve özel sektör film finansmanı mekanizmaları konularında mesleki ilke ve politikaların koordine edilmesini sağlamaktadır.

Türkiye'de ise meslek birliklerinin ilk ortaya çıkması 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda yapılan değişiklikten sonra 1983 yılında olmuştur. Sinema sektöründeki ilk meslek birliği olan SE-SAM (Türkiye Sinema Eserleri Meslek Sahipleri Birliği) 1986 yılında kurulmuştur. Türk sinema tarihi incelendiğinde geliştirilen ya da doğru bir ifadeyle yalnızca tartışılan ama bir politika oluşturmayan sürecin ana olaylarını şöyle özetlemek mümkündür; İlk mesleki örgütlenme: Türk Sinema ve Filmcileri Birliği'nin kurulması (1932), Yerli Film Yapanlar Cemiyeti ile Sinemacılar ve Filmciler Cemiyeti (1946), Sinema İşçileri Sendikası (1962), Sinematek (1964), Kültür Bakanlığı Sinema Dairesi Başkanlığı'nın Kurulması (1977), Sine-Sen (1978), FİYAP (Film Yapımcıları Derneği) (1984), Sinema Video ve Müzik Eserleri Kanunu (1986) (Sansür yetkisinin İçişleri Bakanlığından alınıp Kültür ve Turizm Bakanlığına verilmesi), ilk meslek birliği SE-SAM (Türkiye Sinema Eserleri Meslek Sahipleri Birliği) (1986), SODER (Sinema Oyuncuları Derneği) (1986), BSB (Belgesel Sinema Birliği) (1999), TESİYAP (Televizyon ve Sinema Yapımcıları Meslek Birliği) (2003),

SATEM (Sinema ve Televizyon Eserleri Meslek Birliği) (2003), **FİYAP** (Film Yapımcıları Meslek Birliği) (2005), **SİNEBİR** (Sinema Eseri Sahipleri Meslek Birliği) (2006)⁷.

Yukarıda ölkemiz sinema sektöründeki meslek birliklerinin örgütlenme sürecinden bazı önemli tarihsel adımlar aktarılmıştır. Ölkemizde özellikle 1980 sonrasında sinema ve devlet ilişkisinin geliştiği söylenebilir. Bu amaç doğrultusunda 1986 yılında 3257 sayılı Sinema Video ve Müzik Eserleri Kanunu'nda düzenlenen Sinema ve Müzik Sanatı Destekleme Fonu kurulmuştur. 3257 sayılı Kanun kapsamındaki desteklerin yetersiz olması yapımların istenilen düzeye erişmesi için kısıtlı kalmıştır. 1990 yılının başında Kültür ve Turizm Bakanlığı Türk sinemasına yapım desteği vermeye başlamıştır. Yine 1990 yılında Film Yaptırma ve Destekleme Yönergesi'nin yürürlüğe girmesiyle Bakanlık bünyesinde bir değerlendirme komisyonu kurularak film projelerine destek verilmeye başlanmıştır. Kültür Bakanlığı 1990 sonrasında sinemaya destek adına çeşitli düzenlemeler getirmiş olsa da bu uygulamalar sektörün sorunlarını çözmek konusunda yetersiz kalmıştır. 2004 tarihli 5224 sayılı Sinema Filmlerinin Değerlendirilmesi ve Sınıflandırılması ile Desteklenmesi Hakkındaki Kanun kapsamında yürürlüğe konulan Sinema Filmlerinin Desteklenmesi Hakkındaki Yönetmelik önemli bir gelişme olmuştur. Film yapımlarına verilen destekleri düzenleyen bu yönetmelikte, destekleme kriterleri belgesel, animasyon film, ilk uzun metraj film, ortak yapım gibi çeşitli kategoriler altında düzenlenmiştir. Bakanlık'ın Sinema Destekleme Kurulu kararlarına göre 'yapım desteği' adı altında en fazla desteklenen yönetmenler **Derviş Zaim** ve **Zeki Demirkubuz** olmakla birlikte, onları **Erden Kıral**, **Nuri Bilge Ceylan**, **Reha Erdem**, **Semih Kaplanoğlu**, **Tayfun Pirselimöđlu** ve **Yüksel Aksu** takip etmektedir.

Türkiye 90'lı yılların sonuna siyasal ve iktisadi kriz koşullarında girmiştir. 1994-2001 yılları arasında ikisi ağır beş finansal kriz yaşanmıştır.⁸ Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 2003 ve 2004 yıllarında "Sinemanın Sorunları ve Çözüm Önerileri" adlı iki konferans düzenlenmiştir. Bunun yanında, 2003 yılında 4. Türkiye Sinema Kurultayı toplanmıştır. Bu sürecin başlangıcındaki bir diğer önemli gelişme ise 2003 yılında "Kültür ve Turizm Bakanlığı Teşkilât ve Görevleri

---

⁷ Erkiçi, Hakan, Türk Sinemasının Ekonomik Yapısı ve Bu Yapının Sinemamıza Etkileri, Yayınlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003, İstanbul. s.112

⁸ Boratav, K., (2005), Türkiye İktisat Tarihi 1908-2002, Ankara, İmge Kitabevi. s. 180

Hakkında Kanun”un yürürlüğe girmesidir. Bu arayışların sonucu, neoliberal bir müdahale aracı olarak tanımladığımız sinema filmlerinin desteklenmesi uygulamasını da içeren, 5224 sayılı “Sinema Filmlerinin Değerlendirilmesi ve Sınıflandırılması ile Desteklenmesi Hakkında Kanun” 14 Temmuz 2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 5224 sayılı Kanun’a göre destekleme “Sinema sektöründe yapım, senaryo yazımı, arşiv, belgeleme, teknik altyapı, eğitim, araştırma, geliştirme, tanıtım, dağıtım, pazarlama, gösterim alanlarına ilişkin projelerin değerlendirilerek uygun görülenlerin desteklenmesini” ifade etmektedir. 11 Ekim 2011 tarihinde yapılan bir değişiklikle Telif Hakları Genel Müdürlüğü ile Sinema Genel Müdürlüğü birbirinden ayrılarak bugünkü yapı ortaya çıkarılmıştır. Kanunun Sinema Genel Müdürlüğü’ne tanımladığı görevler arasında “Sinema sektörüne ilişkin yatırım destek ve tanıtım faaliyetlerini koordine etmek ve bu alandaki kültür mirasımızın gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlamak” ve “Ulusal ve uluslararası düzeyde kamu ve özel medya kuruluşları ile sektörel ilişkileri geliştirerek faaliyetleri yürütmek; görev alanında, bankalar, finans kuruluşları, meslek birlikleri, birlikler, dernekler ve diğer sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği yapmak” yer almaktadır.

Türk Hukukunda Meslek Birlikleri Düzenlemeleri

Fikir ve sanat eserlerinin korunması fikri hukukun temel amacıdır. Fikri hukukta korumaya esas teşkil eden fikirler değil, fikirlerin ifade ediliş biçimidir.⁹ Ancak fikri haktan bahsedebilmede temel sorunsal bir fikrin bir esere dönüşmüş olması ve hususiyet kazanmasıdır. Bu husus her ne kadar içeriğin hiç korunmayacağını çağrıştırdığı gerekçesi ile eleştirilse de¹⁰ 1996 Tarihli **WIPO** Telif Hakları Anlaşmasının 2. maddesi uyarınca da: “Telif hakkının korunması, düşünceleri, yöntemleri, uygulama esaslarını ya da matematiksel kavramları değil, ifadeleri kapsar.” sözü yer almaktadır. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, eseri “Sahibinin hususiyetini taşıyan ve ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar veya sinema eserleri olarak sayılan her nevi fikir ve sanat mahsulleri” olarak tanımlamaktadır. Buna göre “eser”, herhangi bir bilinen ya da henüz bilinmeyen bir araç ve yol ile açıklanabilecek ya da çoğaltılabilecek bir şekilde her türlü, özgün

---

⁹ Tekinalp, Ünal; Fikri Mülkiyet Hukuku, 4.Bası. İstanbul, Arıkan, 2005. s.117

¹⁰ Memiş, Tekin; Fikri Hukukta Korunan Unsur İfade Mi Fikir Mi?” Prof. Dr. Ali Güzel’e Armağan, İstanbul, Beta, 2010, s. 1447.

düşünce yaratısı olarak tanımlanabilecektir.¹¹ Bu bağlamda eser, fikri bir emeğin sonucunda sahibinin hususiyetini kazanmış kanunda belirtilen türlere giren sanat ürünüdür. Sinema eseri ise, sinema tekniği kullanılarak meydana getirilen ve hukuk düzenince aranan eser sayılma şartlarını taşıyan, tüm parçaları ile bir bütünlük arz eden fikir ve sanat ürünü olarak tanımlanabilir. Cinematographic Work adı da verilen sinema eserinin tanımı, Türkiye tarafından da onaylanmış olan¹², 2 Ekim 1992 tarihli Avrupa Sinematografik Ortak Yapım Sözleşmesi'nde de yapılmıştır. Buna göre “sinematografik eser” terimi, sinemalarda gösterilmek üzere tasarlanmış ve her bir tarafın yürürlükteki film endüstrisini düzenleyen şartlarına uyan, özellikle film, çizgi film ve belgesellerin sinematografik çalışmaları, orta veya herhangi bir uzunluktaki bir çalışma, anlamında kullanılacaktır. Sinema eserleri üzerindeki hakların korunmasına ilişkin fikir hakları esasları sinema sanatının teknik ve içerik yönünden gelişimi ile birlikte hukuk alanında yer almış ve genişlemiştir.¹³

Fikri mülkiyet hukuku kapsamındaki toplu hak yönetimi ile ilgili sorunlar Avrupa Komisyonu'nun Türkiye raporlarında karşımıza çıkmaktadır.¹⁴ Bu sorunlar, en başta meslek birliği enflasyonu olmakla birlikte, yetersiz temsil gücü, şeffaf olmayan katı, içe dönük yapı ve yetersiz teknolojik altyapı olarak görülmektedir.¹⁵

Meslek birliklerinin hukuki dayanağı 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'dur. FSEK'in 42. maddesi uyarınca meslek birlikleri

eser sahipleri ve eser sahiplerinin hakları ile bağlantılı hak sahipleri ile FSEK'in 52. maddesine uygun biçimde düzenlenmiş sözleşmelerle eser veya hak sahibinden malî hakları kullanma yetkilerini devralarak, ilim-edebiyat eserleri üzerindeki hakları kullanarak, süreli olmayan yayınları çoğaltan ve yayanlar tarafından, üyelerinin ortak çıkarlarını korumak ve FSEK ile tanınmış hakların idaresini ve takibini, alınacak ücretlerin

---

¹¹ Karakuzu Baytan, Dilek; Fikri Mülkiyeti Hukuku 1. Bası. İstanbul, 2005, s. 18

¹² 14/04/2004 Tarih ve 25433 Sayılı Resmi Gazetede Yayımlanan 5115 Sayılı “Sinematografik Ortak Yapım Üzerine Avrupa Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun” İle Onaylanmıştır.

¹³ Karakuzu Baytan, Dilek; Fikri Mülkiyeti Hukuku 1. Bası. İstanbul, 2005, s. 19

¹⁴ European Commission. 2021. Commission Staff Working Document, Turkey 2021 Report, Strasbourg, s. 80. [Link](#)

¹⁵ Doç. Dr. Acun, Ramazan. 2008. Fikir ve Sanat Eserleri Alanında Türkiye’de Toplu Hak Yönetimi. Bölünerek Zayıflama Süreci, Bütünleşerek Derinleşmeye Nasıl Dönüşür?, Legal Fikrî ve Sinaî Haklar Dergisi, sayı: 14, s. 313-324

tahsilini ve hak sahiplerine dağıtımını sağlamak üzere, Cumhurbaşkanınca çıkarılan yönetmelik ve tip statülere uygun olarak tespit edilecek alanlarda kurulan

birliklerdir. FSEK'in 42/5 maddesi, meslek birliklerine uygulanacak mevzuat bakımından Dernekler Kanunu'na atıf yapmaktadır. Bu düzenlemeye göre meslek birlikleri hukuken dernek niteliğindedir. FSEK'in 42/1 maddesi uyarınca meslek birlikleri, "eser sahipleri veya icracı sanatçılar bakımından zorunlu organlarının asıl üye sayısının dört katı kadar; yapımcılar veya radyo-televizyon kuruluşları bakımından bu organların asıl üye sayısının iki katı kadar üye olma niteliklerini taşıyan gerçek veya tüzel kişiler" tarafından kurulabilmekte olup, meslek birliği olarak faaliyet gösterebilmek için Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan izin alınması zorunludur.

FSEK'in 42. maddesi gereğince hazırlanan "Telif Hakları Alanında Meslek Birlikleri Yönetmeliği" 7 Nisan 2022 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Temsilcilik sözleşmesi, Yönetmelik'in 2. maddesinde meslek birlikleri arasında imzalanan ve bir meslek birliğinin temsil ettiği hakların yönetimi için bir diğer meslek birliğini vekil tayin ettiği herhangi bir anlaşma olarak tanımlanmıştır. Yetki belgesi ise, hak sahibinin belirli mali haklarının idaresi ve takibi, telif ücretlerinin tahsili ve bu ücretlerin dağıtımını için meslek birliğini yazılı olarak yetkilendirdiği, hak sahibi ile meslek birliği arasında karşılıklı hak ve yükümlülükler doğuran belge olarak tanımlanmıştır. Yönetmelik'in 4. maddesi uyarınca eser sahipleri, bağlantılı hak sahipleri ve kitap yayımcıları ortak çıkarılarını korumak, FSEK ile tanınmış hakların idaresi ve takibi, alınacak tazminat ve telif ücretlerinin tahsili ile hak sahiplerine dağıtımını sağlamak amacıyla ilgili maddede belirtilen alanlarda birden fazla meslek birliği kurabilmektedir. Bu alanlar eser sahipleri bakımından ilim ve edebiyat eseri sahipleri, musiki eseri sahipleri, güzel sanat eseri sahipleri ve sinema eseri sahipleri olarak belirtilmiştir. Bağlantılı hak sahipleri bakımından ise icracı sanatçılar, fonogram yapımcıları, radyo-televizyon kuruluşları, film yapımcıları meslek birlikleri kurabilmektedir. Yönetmelik'in 9. maddesine göre uyarınca meslek birlikleri, faaliyetlerini etkinlik, katılımcılık, şeffaflık ve hesap verilebilirlik ilkelerine göre yürütecek, yönettikleri haklarla ilgili eserlere ve bağlantılı hak konularına ilişkin veri tabanı oluşturup, verileri güncelleyecek ve ilgililerin bilgisine sunacaktır. Bu kapsamda "2014/26/AB sayılı Telif Hakları ve Bağlantılı Haklara İlişkin Toplu Hak Yönetimi ve İç Pazarda Müzik Eserlerinin İnternet

Üzerinden Kullanımlarına İlişkin Hakların Çoklu Bölgesel Lisanslanması Hakkında AB Direktifi” ve diğer uluslararası düzenlemelere paralel olarak, meslek birliklerinin şeffaf ve etkin olmalarına ilişkin somut düzenlemeler getirilerek meslek birliklerine ek yükümlülükler yüklenmiştir. Aynı maddenin devamında, meslek birliklerinin kişisel verilerin korunmasına ilişkin yükümlülüklere uyması gerektiği tekrar belirtilmiştir. Bu kapsamda, özellikle eser sahiplerinin telif haklarına ilişkin olarak elde ettikleri gelirlerin kamuya açık platformlarda paylaşıldığı göz önüne alındığından, meslek birliklerine bu bakımdan ek bir yükümlülük getirilmiştir. Yönetmelik’in 19. maddesinde zorunlu organlar belirlenmiş olup, bu madde uyarınca Genel Kurul, Yönetim Kurulu, Denetleme Kurulu, Teknik-Bilim Kurulu, Haysiyet Kurulu zorunlu organlardandır. Yönetmelik’in 40. maddesinde birlikçe tahsil edilen telif gelirinin ödenmesine ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir. Buna göre, telif gelirleri birlik payı düşüldükten sonra, tazminat bedelleri ise tahsil giderleri ile birlik payı düşüldükten sonra tahsil edildiği mali yılın sonundan itibaren en geç dokuz ayı geçmemek kaydı ile mümkün olan en kısa sürede ödenir. Yönetmelik’in “Federasyonların Kurulması” başlıklı 60. maddesi uyarınca, en az iki meslek birliğinin federasyon kurabileceği ve aynı anda birden fazla federasyon kurulamayacağı düzenlenmiştir. Yine aynı maddede, federasyon kurulabilecek alanların neler olduğu tek tek sayılmıştır.

Meslek birlikleri temsil ettikleri eser, icra, fonogram ve yapımlar ile üyelerine ilişkin bilgileri, Eser, İcra, Yapım ve Yayınların Kullanılması ve/veya İletilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik’e göre Bakanlığa bildirmek zorundadır. Bu bildirimler her üç ayda bir güncellenir ve Bakanlıkça gerekli görülen bilgiler oluşturulan ortak veri tabanı üzerinden ilgili taraflara açılır. Eser sahipleri alanında kurulmuş meslek birlikleri veya bağlantılı hak sahipleri alanında kurulmuş meslek birlikleri veya aynı sektörlerde faaliyet gösteren meslek birlikleri, bir araya gelerek protokole bağlamak suretiyle ortak tarifeler belirleyebilir. Ortak tarifeler protokole taraf meslek birlikleri açısından bağlayıcıdır. Yukarıdaki fıkranın radyo-televizyon kuruluşlarının yayınları bakımından uygulanmasında Radyo ve Televizyon Üst Kurulu kayıtları esas alınır. Meslek birliğine üye eser veya bağlantılı hak sahiplerinin alenileşmiş veya yayımlanmış tüm eser, icra, fonogram, yapım ve yayınlarına ilişkin haklarının takibi meslek birliğine verilecek yetki belgesine göre yapılır. Mahaller ve/veya yayın kuruluşları tarafından kullanılan

ve/veya iletimi yapılan eser, icra, fonogram, yapım ve yayınlar üzerinde hak sahibi olan gerçek veya tüzel kişiler, bunların kullanımına ve/veya iletimine ilişkin ödemelerin yapılmasını ancak yetki verdikleri meslek birlikleri aracılığı ile talep edebilirler. Sinema eserleri bakımından bu fikranın uygulanması zorunlu değildir.

Hak sahipleri, meslek birliğine üye olabilmek için Meslek Birliklerine Verilecek Yetki Belgesi Hakkında Yönetmelik esaslarına ve meslek birliklerince belirlenen koşullara uygun olarak bir yetki belgesi vermek mecburiyetindedirler. Yetki belgesi verilmesiyle birlikte, yetki belgesine konu hakları tam ruhsat şeklinde kullanma yetkisine sahip olan meslek birlikleri, bu hakların idaresi ve takibi, telif ücretlerinin tahsili ve dağıtımını konularında münhasıran yetkilidir. Yetki belgesinde belirtilen haklar, meslek birliğinin faaliyet gösterdiği alanda hak sahibinin yayımlanmış veya alenileşmiş bütün eser ve bağlantılı hak konuları için geçerlidir. Meslek birliklerinin temsil yetkisine sahip olduğu eser ve bağlantılı hak konularının tespitinde üyeleri tarafından meslek birliklerince belirlenen yöntemle yapılan bildirimler esas alınır.

Meslek birliği kurulabilecek alanlar Fikir ve Sanat Eseri Sahipleri ile Bağlantılı Hak Sahipleri Meslek Birlikleri ve Federasyonları Hakkında Tüzük'te düzenlenmiştir. Bunlar eser sahipleri bakımından ilim ve edebiyat eserleri sahipleri, müzik eserleri sahipleri, güzel sanat eserleri sahipleri, sinema eserleri sahipleri, işleme ve derleme eser sahipleri olarak belirtilmiştir. Bağlantılı hak sahipleri bakımından ise icracı sanatçılar, fonogram yapımcıları, radyo-televizyon kuruluşları, filmlerin ilk tespitini gerçekleştiren yapımcılar olarak belirtilmiştir. Yukarıda eser sahipleri ile bağlantılı hak sahipleri bakımından gösterilen her başlık, meslek birliği kurulabilecek birer alandır. Bir meslek birliğine üye olan eser sahibi veya mali hak sahibi gerçek ve tüzel kişiler, Fikir ve Sanat Eseri Sahiplerinin Verecekleri Yetki Belgesi Hakkında Yönetmelik esaslarına uygun olarak bir yetki belgesi vermek mecburiyetindedir. Bu takdirde, eser sahibi ve mali hak sahibi gerçek ve tüzel kişilerin eserler üzerindeki mali haklarının takibi, telif ücretlerinin tahsili ve bu ücretlerin dağıtımını, ilgili meslek birliği tarafından yapılır. Yetki belgesi ile verilen bu haklar, mali hak sahibinin yetki belgesinde belirttiği eserler için geçerlidir. Meslek birliği, yetki belgesi vermiş üyelerin temsilcisi durumundadır.

Sonuç Yerine

Türk sinemasında toplu hak yönetimi konusunda temel sorunlardan ilki fikri hakların süresiz ve sınırsız devri konusudur. Uygulamada ücret sözleşmeleri ile telif sözleşmeleri beraber yapılmakta ve eser sahipleri ile bağlantılı hak sahiplerinin fikri hakları nedeniyle elde edecekleri telifleri süresiz ve sınırsız olarak önce yapımcılara sonra da yayıncılara devredilmektedir. Uygulamada yapımcılar hak sahipleri tüm haklarını devretmeden o kimselerle çalışmamaktadır, ancak yasal olarak hak sahiplerinin fikri haklarını devretme zorunluluğu yoktur.

Fikri hukukta bağlantılı hak deyimi, fikir haklarına yakınlık gösteren, benzer yahut komşu kabul edilen bazı hak konuları düşünülerek yakın bir geçmişte benimsenmiş ve icracı sanatçıların, plak yapımcılarının, radyo ve televizyon kuruluşlarının ve film yapımcılarının kendi ürünleri üzerindeki haklarını ifade etmek üzere kullanılmaktadır.¹⁶ Sinema eserleri yönünden eser sahipliğinin belirlenmesinde 1995 yılı öncesi ve sonrası için bir ayırım yapılarak 1995 yılı öncesi yapımlarda yapımcının, 1995 tarihinden sonraki yapımlar için yönetmen, özgün müzik bestecisi, senaryo yazarı, diyalog yazarı, eserin birlikte sahibi kabul edilmişse de bunlar sinemayı oluşturan eserler üzerindeki münferit haklardır. Yani 1995 öncesi yapımlarda yapımcının eser sahibi statüsü korunarak hem eser sahipliği hem de bağlantılı hak sahipliği tanınmaktadır. Bu durum FSEK'in mantığına ve taraf olduğumuz uluslararası sözleşmelere aykırıdır. 1995'ten önce çekilmiş binlerce sinema eseri sürekli televizyon kanallarında yayınlanmakta, yapımcılar ve televizyon kanalları büyük miktarlarda gelir elde etmekteyken sinema eserlerinin gerçek hak sahipleri olan yönetmen, özgün müzik bestecisi, senarist, diyalog yazarı umuma iletimden doğan telif haklarını alamamaktadır.¹⁷ Telif haklarının uygulanması konusunda hak kaybına uğrayan isimlerden biri olan **Kemal Sunal**, ailesinin takip ettiği telif davası ile Türk hukuk tarihine bir içtihat kazandırmıştır. Sonuçlanan Yargıtay kararları ışığında 1995 yılı öncesi ve sonrası filmlerde rol alan icracı sanatçıların icralarının tekrar yayınlanmasından ötürü elde edilen maddi kazançtan pay almalarının sağlanması sonucu çıkmıştır.

İkinci bir sorun ise teliflerin toplanıp dağıtılamaması konusudur. Meslek birlikleri sinema eserlerinin çeşitli araç ve yöntemlerle 5846 sayılı yasanın ilgili

---

¹⁶ Bülter, Ahmet, Tbb Dergisi, Sayı 59, 2005, s. 92

¹⁷ Gün, Burhan: "1995 Öncesi Sinema Eserinin Sahibi Yapımcı Kaldı" ([link](#))

maddeleri gereğince başta ses ve görüntü nakline yarayan umuma iletimi ve umuma açık mahallerde yayınları olmak üzere her türlü ticari dolaşımından doğan mali haklarına ilişkin tarifeleri belirler. Bu tarifeler yoluyla telif toplar. Özel kopyalama harcı olarak ifade edilen bir eserin kopyalanarak çoğaltılması ve çoğaltılmasına yardımcı araçlardan toplanan verginin meslek birlikleri eliyle toplanıp hak sahiplerine iletilmesi gerekir. Yeniden iletim olarak ifade edilen ve bir eserin farklı mecralarda iletiminden doğan teliflerin toplanıp hak sahiplerine dağıtılması gerekir ancak bu konuda yasal boşluk bulunmaktadır.

Son olarak korsan sorununa değinecek olursak, günümüzde en fazla korsan yayın internet üzerinden gerçekleşmektedir. Yüzlerce site birçok sinema filmini internet sitelerine yüklemekte ve hak sahiplerine bedel ödememektedir. 5651 sayılı ‘İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla Yayılan İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun’da korsanla mücadele ve telif haklarının korunması bakımından yeterince etkin hükümler bulunmamaktadır.

Meslek birlikleri temsilcileriyle yapılan görüşmelerde kurumlar telif hakları konusunda yasalar çıkmasına rağmen sektörde, toplumda ve hatta kendi üyelerinde yasaya paralel bir bilincin oluşmamasını temel sorun olarak tanımlamışlardır. Üyeler telif haklarının alınmasını mümkün kılan yetki belgesini vermemekte, kanallar ise yeniden gösterimden doğan telif bedellerini ödemek istememektedir.

Türk sinemasında toplu hak yönetimi konusunda bir çözüm önerisi olarak sinema alanındaki meslek birliklerinin toplu hak takibi yapabilmelerinin yolu açılmalıdır. Özel Kopyalama Bedelleri (Copy Right Levy) meslek birlikleri eliyle hak sahiplerine ve dolayısıyla kültür ve sanat endüstrisine dağıtılmalıdır. Eser sahiplerinin tüm haklarını devreden sözleşmelerin önüne geçilmelidir. Hak sahibi tüm haklarını devretmiş olsa bile saklı pay ve adil bedel hakkı tanınmalıdır. Hakların süresiz devrinin önüne geçilmelidir. Sinemadaki örgütsel karmaşanın önüne geçilerek başta sendika, meslek birliği ve oda şeklinde örgütlenmelere gidilmelidir. Çalışma hayatında ise sinema ve televizyon alanında sigortasız, iş güvencesiz, iş güvenliği olmayan koşullarda uzun süreler çalışan emekçilerin çalışma koşullarının iyileştirilmesi için gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır.